

Capitolul I. Considerații preliminare

Secțiunea 1. Controlul judiciar. Sistemul căilor de atac

Funcțiunea esențială a instanțelor este aceea de a soluționa litigiile purtate între părți, prin pronunțarea hotărârilor judecătorești. În decursul evoluției statului și dreptului s-au cristalizat o serie de principii și concepte care au influențat activitatea de administrare a justiției și au fundamentat ideea de cale de atac.

Res judicata pro veritate habetur și *bis de eadem re ne sit actio*¹ sunt adagii străvechi, care exprimă principiul potrivit căruia ceea ce a constituit obiectul unei judecăți nu mai poate fi pus în discuție. Nu mai puțin, s-a admis însă că este posibilă eroarea de judecată, întrucât activitatea de soluționare a litigiilor este, ca orice operă omenească, imperfectă. De aici apare necesitatea remedierii acestor erori, care a impus crearea unor instrumente puse la dispoziția părților în acest scop.

Mijloace de corectare a erorilor de judecată au apărut încă din dreptul roman, care a imaginat căi de atac precum „*iniquitatis sententiae querela*”², *veto*³, *supplicatio*⁴, *provocatio*⁵, *intercessio* sau

¹ I. Stoenescu, S. Zilberstein, *Drept procesual civil. Teoria generală*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 523.

² Prin care se cerea unei instanțe superioare reformarea unei prime hotărâri – E. (Eugene – n.n.) Garsonnet, Ch. (Charles – n.n.) Cézard-Bru, *Traité théorique et pratique de Procédure Civile et Commerciale en justice de paix et devant les Conseils de prud’hommes*, Librairie de la Société du Recueil Sirey, Paris, 1915, p. 11.

³ Prin care se oprea executarea unei hotărâri prin intervenția unui magistrat egal în grad cu cel care a pronunțat hotărârea – V.G. Cădere, *Tratat de procedură civilă*, Ed. Cultura Națională, București, 1928, p. 379.

⁴ În vremea lui Theodosiu al II-lea – hotărârea era adusă în fața împăratului *si contra jus se laesos affirmant* – E. Garsonnet, Ch. Cézard-Bru, *op. cit.*, p. 592. Împăratul putea trimite pricina spre rejudecare altui judecător

*revocatio in duplum*⁶. Tot din această perioadă s-a păstrat formula lui Ulpian, potrivit căreia „*appellandi usus quam sit frequens, quamque necessarius, nemo est qui nesciat*”⁷.

Mai târziu, dreptul germanic (al francilor salieni) cunoaște o formă de acțiune recursorie împotriva „judecătorilor”⁸ *qui non secundum legem judicaverunt*⁹.

În procesul dezvoltării sociale ulterioare, au fost imaginate și alte asemenea mijloace. Au existat mai multe sisteme de distribuire a justiției – fie de către comunitatea căreia îi aparțineau ambele sau una din părțile unui litigiu¹⁰, fie de către un arbitru sau *judex privat*¹¹, apoi

(M. Guțan, Drept privat roman, Ed. Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2003, vol. I, p. 103).

⁵ Cale de atac aflată la dispoziția terților – I. Deleanu, V. Deleanu, Hotărârea judecătorească, Ed. Servo-Sat, Arad, 1998.

⁶ P.-F. Girard, Manuel élémentaire de Droit Romain, Librairie Arthur Rousseau, Paris, 1918, p. 1067. Dreptul de intercesiune, odată ce era exercitat de consul, iar mai târziu de tribun și de pretor, oprea executarea dispozițiilor dintr-o hotărâre, chiar dacă aceasta era pronunțată de un magistrat de același grad. *Revocatio in duplum* permitea invocarea unor vicii de formă sau de fond ale hotărârii de către pârâtul „condamnat”, sub sancțiunea plății, în cazul în care ar fi eșuat în calea de atac, a dublului sumei la care fusese obligat inițial.

⁷ Ulpian, *Digeste, de Appellationibus, apud* (Joseph-Edouard – n.n.) Boitard, Leçons de Procédure civile, publiées par Gustave de Linage, revues, annotées, complétées et mises en harmonie avec les lois récentes par G.F. Colmet – Daage, Tome Second, Cotillon, Librairie du Conseil d’Etat, Paris, 1868, p. 2. Pentru elemente procedurale privind *appellatio*, vezi P.F. Girard, *loc. cit.*; Vl. Hanga, Drept privat roman, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1977, p. 157; M. Guțan, Drept roman, vol. I, *loc. cit.*

⁸ Care erau membri ai comunității – rahinburgi sau *rachimourgs* – Vl. Hanga, Istoria generală a statului și dreptului, Litografia și tipografia învățământului, București, 1958, p. 121, E. Garsonnet, Ch. Cézard-Bru, *op. cit.*, p. 592.

⁹ E. Garsonnet, Ch. Cézard-Bru, în *loc. cit.* Vezi și P.-C. Timbal, A. Castaldo, Histoire des institutions publiques et des faits sociaux, Dalloz, Paris, 1985, p. 48-54, 77-92.

¹⁰ Vl. Hanga, Istoria (...), p. 121 (pentru dreptul franco-germanic), p. 161 (pentru dreptul englez); M. Guțan, Istoria dreptului românesc, Ed. Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2004, p. 43.

¹¹ Al. Weil, Fr. Terré, Droit civil, Dalloz, Paris, 1979, p. 205.

de magistrați sau funcționari ai statului¹², fie de biserică¹³, de seniorii feudali ori de monarh sau delegați ai acestuia¹⁴.

Ideea de separare a puterilor în stat a dus la apariția conceptelor de autoritate judecătorească, de funcțiune judiciară¹⁵ și de putere (și obligație) de control judiciar, adică de verificare a corectitudinii hotărârilor judecătorești în interiorul sistemului judiciar, de către alte instanțe.

Alte principii au condus la configurarea și instituționalizarea sistemelor moderne ale căilor de atac¹⁶, în intenția de a pune la dispoziția participanților la activitatea procesuală instrumente diferite, adecvate și eficiente pentru fiecare sau orice categorie de eroare judiciară.

Amintim înlăturarea posibilității de a pune în discuție o hotărâre judecătorească la fel ca pe un simplu act juridic, exprimată în principiul *voies de nullité n'ont lieu contre les jugements*¹⁷, de unde regula legalității căilor de atac.

¹² În dreptul bizantin, un singur aparat de stat avea atât atribuții administrative cât și judecătorești – *VI. Hanga*, *Istoria (...)*, p. 129.

¹³ *P.-C. Timbal, A. Castaldo, op. cit.*, p. 441; *V.G. Cădere, op. cit.*, p. 46, 108 (în 1928 mai funcționau în România, pe lângă tribunalele din Dobrogea, tribunale musulmane – *Cadiate* – care judecau pricinile în care erau implicați cetățeni de religie mahomedană, privitoare la organizarea familiei, căsătorie și despărțenie etc., după uzul și legile musulmane). A se vedea și *E. Herovanu*, *Principiile procedurii judiciare*, vol. I, Institutul de arte grafice „Lupta” N. Stroilă, București, 1932, p. 353.

¹⁴ *M. Guțan*, *Istoria (...)*, p. 65, 74, 108; *VI. Hanga*, *Istoria (...)*, p. 140, 150, 157; *V.G. Cădere, op. cit.*, p. 47.

¹⁵ *I. Leș*, *Organizarea sistemului judiciar românesc*, Ed. All Beck, București, 2004, p. 5-8, *A. Weil, Fr. Terré, op. cit.*, p. 207.

¹⁶ În vechiul drept francez (*ancien droit*), în lipsa conceptului de cale de atac sau cel puțin a unui sistem al căilor de atac, se recurgea la duelul propriu-zis între părți (*combat judiciaire*), al cărui rezultat, considerat cel al intervenției divine (*jugement de Dieu*), pune capăt litigiului. Se recurgea, de asemenea, la provocarea la luptă a judecătorului care a dat câștig de cauză părții adverse, de către partea condamnată, care afirma că judecătorul a judecat neadevărat sau cu rea intenție. Victoria în luptă echivala cu infirmarea hotărârii – *Boitard, op. cit.*, vol. II, p. 2. În dreptul spaniol s-a păstrat, referitor la această din urmă formă de duel, amintirea adagiului „*juer muerto sentencia injusta, juez vivo sentencia justa*” (*José Antonio Silva Vallejo*, pe http://www.amag.edu.pe/docs/Silva_El%20recurso%20de%20casacion.htm#_ftn3).

¹⁷ *E. Garsonnet, Ch. Cézard-Bru, op. cit.*, p. 5.

Este de amintit, de asemenea, sistemul ierarhizării instanțelor¹⁸ și opțiunea de limitare a numărului căilor de atac prin generalizarea dublului grad de jurisdicție¹⁹.

Astfel, în sistemele judiciare de esență continental-europeană sau romano-germanică²⁰, s-au conceput și stabilizat căi de atac diverse, specializate ca funcțiuni, menite a corecta erori judiciare de diverse tipuri, realizându-se diviziunea între căi de atac ordinare și extraordinare, căi de atac de reformare și retractare, devolutive și nedevolutive, comune și speciale etc.

În actuala reglementare procesuală română, apelul este singura cale de atac ordinară, iar căi extraordinare de atac sunt recursul, revizuirea, contestația în anulare și recursul în interesul legii.

Dintre acestea din urmă, revizuirea și contestația în anulare sunt căi de atac de retractare sau reverențioase²¹, iar recursul este calificat ca fiind o cale de atac de reformare.

Recursul în interesul legii prezintă caracteristici care-i conferă o funcție și o poziție particulară în ansamblul căilor de atac. Reglementării instituției i-a fost consacrat un titlu distinct în capitolul referitor la procedura contencioasă (Titlul VI), aparte de reglementarea căilor extraordinare de atac.

¹⁸ A fost practicat și sistemul controlului judiciar exercitat de instanțe de același grad, respectiv de una asupra hotărârilor celeilalte, și invers – E. Herovanu, *op. cit.*, p. 360, Boitard, *op. cit.*, vol. II, p. 3. Sistemul a rămas cunoscut ca „apel circular” – J. Vincent, S. Guinchard, G. Montagnier, A. Varinard, *La justice et ses institutions*, Ed. Dalloz, Paris, 1996, p. 266.

¹⁹ I. Leș, *op. cit.*, p. 49-55, 56-57; Boitard, *op. cit.*, vol. II, p. 2, 3 (în epoca medievală puteau fi întâlnite, în Franța, cinci-șase grade de jurisdicție. În 1790, în Adunarea Constituantă, au existat voci care susțineau sistemul unui singur grad de jurisdicție. S-a impus însă ideea consacării căii de atac a apelului, respectiv a regulii ca o cerere să fie examinată, succesiv, de două instanțe – „il y aurait deux degrés de juridiction, jamais plus, quelquefois moins”). Vezi și A. (Aimé-Bernard-Yves-Honoré- n.n.) Rodière, *Traité de Compétence et de Procédure en matière civile*, A. Durand et Pedone-Lauriel – Editeurs, Libraires de la Cour D’Appel et de L’Ordre des avocats, Paris, 1878, Tome I, p. 7.

²⁰ A. Weil, *Fr. Terré, op. cit.*, p. 61.

²¹ Totuși, în ansamblu, revizuirea se înfățișează ca o instituție heteroclită sau hibridă (în ipoteza prevăzută de pct. 7 al art. 322 C. proc. civ., revizuirea implică o competență nonspecifică unei căi de atac de retractare, etc.) – I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, Ed. Servo-Sat, Arad 2001, vol. II, p. 167.

S-a avut în vedere, probabil, specificul acestei căi de atac, respectiv faptul că prin exercitarea ei nu se urmărește desființarea, corectarea sau îndepărtarea unor greșeli dintr-o hotărâre judecătorească în interesul părților, ci modificarea sau îndreptarea unei orientări a practicii în scopul asigurării interpretării și aplicării unitare a legii.

Secțiunea a 2-a. Elemente de ordin istoric privind calea de atac a recursului

Diverse forme de corectare a greșelilor de judecată pot fi identificate, cum am arătat, încă în dreptul roman, apoi bizantin și franco-germanic (salic)²².

Originea recursului – cale de atac ce se particularizează prin trăsăturile sale față de alte mijloace de corectare a erorilor *in judicando* – a fost identificată însă în primele legiuri medievale franceze²³, respectiv în Așezămintele (*Établissements*) lui Ludovic cel Sfânt (*Saint Louis*) din 1270, care pun la dispoziție calea extraordinară a „suplicației” (*supplication*) împotriva hotărârilor Curților regelui (*les cours du roi*)²⁴.

²² Vezi supra, p. 1.

²³ Imperiul francilor de neam germanic, condus de dinastia merovingiană și apoi de cea carolingiană, își exercita autoritatea asupra teritoriilor Franței, Germaniei și Italiei de azi. În 843, urmare tratatului de la Verdun, Imperiul Romano-German s-a împărțit în trei părți – Franța (*regnum francorum*), Germania (teritoriile de dincolo de Rin) și regiunea care cuprindea o parte din valea Ronului și din Italia (v. și *P.-C. Timbal, A. Castaldo, op. cit.*, p. 60-64, *Vl. Hanga, Istoria (...)*, p. 137).

²⁴ *E. Garsonnet, Ch. Cézard-Bru, op. cit.*, p. 593, *Vl. Hanga, Istoria (...)*, p. 142, *C-tin Hamangiu, R. Hutschneker, G. Iuliu, Recursul în casație și contenciosul administrativ*, Ed. Națională S. Ciomei, București 1930, p. III. Curțile regale sau jurisdicțiile regale au fost create ca instanțe la care puteau fi atacate hotărârile jurisdicțiilor senioriale (*A. Rodière, op. cit.*, p. 6, 7; vezi și *Boitard, op. cit.*, vol. I, p. 4). Filip al II-lea August (*Philippe-Auguste*) – 1165-1223, n.n. – este primul monarh francez care impune principiul posibilității exercitării unui „apel” împotriva hotărârii unei jurisdicții senioriale, respectiv a „curții” unui vasal, la „curtea” suzeranului său. De aici, dreptul regelui, ca suzeran al tuturor seniorilor feudali, de a interveni (doar) atunci când aceștia refuzau să judece. Ludovic cel Sfânt – 1214-1270, n.n. – intro-

La începutul sec. al XIV-lea, aceste curți regale pierd privilegiul de a statua în ultimă instanță, iar hotărârile lor pot fi atacate cu un apel în fața Parlamentului din Paris²⁵, mai târziu în fața Consiliului²⁶ regal – o secțiune specială a Parlamentului parizian. Acesta din urmă devine singura instanță din Franța ale cărei hotărâri nu sunt supuse vreunui apel.

Totuși, hotărârile Consiliului regal sunt supuse unei căi de atac excepționale și de „pură favoare”, numită „*lettre de grace de dire contre arrêts*”, prin intermediul căreia aceste hotărâri sunt reexamineate mai întâi de Parlamentul din Paris, iar ulterior de un *Grand Conseil*²⁷ care își va exercita supremația asupra tuturor Parlamentelor.

În 1331, această cale de atac este redenumită „*lettre de proposition d'erreur*”.

Spre sfârșitul sec. al XV-lea începe să se distingă, în ceea ce privește erorile de fapt care constituiau motive de exercitare a acestor

duce „apelul” la „curțile regelui” împotriva hotărârilor jurisdicțiilor senioriale (Boitard, *loc. cit.*).

²⁵ Jurisdicție regală superioară, al cărei sediu a fost stabilit în Paris în 1302, Parlamentul din Toulouse a fost înființat în 1303, iar ulterior au fost create și alte asemenea jurisdicții (A. Rodière, *op. cit.*, p. 6, nota nr. 1; vezi și Boitard, *op. cit.*, vol. I, p. 6-7).

²⁶ Acesta, și Consiliile cu atribuții jurisdicționale ce-i vor succeda, vor fi compuse din *conseillers*, această din urmă denumire fiind preluată și păstrată de magistrații Înaltei Curți de Casație franceze până astăzi – V.G. Cădere, *op. cit.*, p. 47, 101; C.E. (Charles-Eugène – n.n.) Camuzet, Manuel des matières du code de Procédure civile, 7e édition, Marescq Jeune, Paris, f.a., p. XXI; L. Cadiet, Droit judiciaire privé, Ed. Litec, Paris, 1998, p. 124. Vezi și art. 3 din legea română a Curții de Casație din 1925, referitor la personalul Curții. Denumirea de *conseiller* provine de la activitatea juriconsulților de la curțile regale din timpul regelui Filip al IV-lea cel Frumos (*Philippe le Bel*) – 1268-1314, n.n.), care, la solicitarea înalților feudali-judecători regali, le acordau acestora explicații în legătură cu ordonanțele sau cutumele ce urmau a fi aplicate în pricinile ce se judecau. Acești juriconsulți, *conseillers* sau *gens de robe longue* vor deveni judecători în Parlamentul din Paris, începând din 1302, în timpul aceluiași Filip al IV-lea (Boitard, *loc. cit.*)

²⁷ E. Garsonnet, Ch. César-Bru, *op. cit.*, p. 594. V. și C.E. Camuzet, *op. cit.*, p. XXI, Vl. Hanga, *op. cit.*, p. 151. Pentru o amplă analiză a instituției Consiliului Regelui, a se vedea P.-C. Timbal, A. Castaldo, *op. cit.*, p. 270-274, 379-384. A se vedea, pentru organizarea de stat a Franței până la revoluția burgheză, și Ghe. Gheorghe, Separarea puterilor în stat, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 145.

căi de atac, între erori neprovocate ale judecătorilor și erori datorate comportamentului dolosiv al părților.

Începând de acum, prima categorie de erori putea fi invocată prin intermediul lui „*proposition d'erreur*”, iar cea de-a doua prin intermediul unei noi căi de atac, denumită „*lettre en forme de requête civile*”²⁸.

Tot în această perioadă, se produc o serie de evenimente care vor avea drept consecințe crearea fundamentelor sistemului modern al căilor de atac: instituirea unor noi Parlamente cu atribuții jurisdicționale, în provincii²⁹, de unde posibilitatea pronunțării unor hotărâri contradictorii; edictarea unor norme care interziceau judecarea celor absenți, aflați în serviciul Regelui (încălcarea acestor norme făcea necesar un instrument de desființare a hotărârii); recuzarea „în masă” a unor Parlamente și darea unor hotărâri în pofida acestor recuzări determină anularea acelor hotărâri și trimiterea pricinii unei alte instanțe.

Pentru că invocarea unor neregularități precum cele mai sus amintite devine tot mai frecventă, se înființează în 1492³⁰, pentru a le examina, un *Grand Conseil* în cadrul consiliului regal. S-a considerat³¹ că aici au apărut pentru întâia dată elementele definitorii ale recursului: încălcarea legii – motiv de declanșare a căii de atac; trimiterea după casare altei jurisdicții pentru a statua în fond.

Apare și funcționează o perioadă, la sfârșitul sec. al XV-lea, o așa-numită „*lettre pour être reçu à arguer nullités, griefs et contrariétés*”.

În 1578, Consiliul regelui se divizează în două secțiuni – Consiliul de Stat (care judeca pricini de natură publică) și Consiliul părților (sau Consiliul privat), care judeca pricini de interes particular³².

²⁸ E. Garsonnet, *Ch. César-Bru, op. cit.*, p. 595, 596. În 1667, „*proposition d'erreur*” nu se mai practica.

²⁹ A se vedea și *Vl. Hanga, op. cit.*, p. 151. Pentru instituția parlamentelor franceze, *P.-C. Timbal, A. Castaldo, op. cit.*, p. 445-449.

³⁰ De către regele Carol al VIII-lea – *A. Rodière, op. cit.*, p. 6.

³¹ E. Garsonnet, *Ch. César-Bru, op. cit.*, p. 597.

³² E. Garsonnet, *Ch. César-Bru, op. cit.*, p. 598; *C.E. Camuzet, op. cit.*, p. XXI.

Ordonanța de la Blois (1579) a lui Henric al III-lea și Edictul de la Rouen (probabil 1597, al lui Henric al IV-lea) conțin pentru prima dată termenul „casare”³³.

O ordonanță din 1660 a regelui Ludovic al XIV-lea reglementa forma „cererilor în casație”³⁴.

În 1667, o importantă ordonanță³⁵ a aceluiași monarh desființa calea de atac denumită „*proposition d'erreur*” și exprima principiul casației, declarând nule și fără efect și valoare hotărârile date împotriva dispozițiilor conținute în ordonanțe, edicte și proclamații³⁶.

În 1738, cancelarul d'Aguesseau³⁷ codifică, într-un unic regulament, ordonanțele anterioare privitoare la cererea în casație³⁸.

În această perioadă, cererea în casație nu era considerată o cale deschisă de drept părților, ci „un recurs extra-legal la suveranitatea regală”. Totodată, într-o hotărâre a Consiliului părților din 1775 se arată, precizându-se natura cererii în casație, că aceasta este un reme-

³³ „*Déclarons que les arrêts de nos cours souveraines ne peuvent être cassez ne retractez que par les voies de droit (...)*” Sunt declarate „*nuls et de nul effect et valeur*” hotărârile care încalcă normele legale – E. Garsonnet, Ch. Cézair-Bru, op. cit., p. 598, 599. V. și C. Hamangiu, R. Hutschneker, G. Iuliu, op. cit., p. IV. Pentru periodizare, a se vedea și P.-C. Timbal, A. Castaldo, op. cit., p. 715. *Idem*, p. 345, pentru „*les Cours souveraines*”.

³⁴ E. Garsonnet, Ch. Cézair-Bru, op. cit., p. 600.

³⁵ Cunoscută sub numele de „*Code Louis*” (V.G. Cădere, op. cit., p. 42), după numele regelui Ludovic al XIV-lea.

³⁶ E. Garsonnet, Ch. Cézair-Bru, op. cit., p. 600. V. și P.-C. Timbal, A. Castaldo, op. cit., 455. Ordonanța stă la baza Codului francez de procedură civilă.

³⁷ Henri-François d'Aguesseau, 1668-1751, cancelar al Franței între 1717 și 1750, a proiectat o reformă de anvergură a procedurii civile și în general a unificării dreptului francez. Legiuirile sale au fost preluate mai târziu (unele, aproape cuvânt cu cuvânt) de redactorii Codurilor Napoleon (Ph. Malaurie, Antologia gândirii juridice, Ed. Humanitas, București, 1997, p. 117, 118).

³⁸ C. Hamangiu, R. Hutschneker, G. Iuliu, op. cit., p. V. Denumirea actului era *Regulamentul judiciar din 28 iunie 1738 privind procedura Consiliului privat (sau al părților)* – Ph. Malaurie, op. cit., p. 118. Acest regulament, promulgat de Ludovic al XV-lea, constituia încă, în 1930, „codul de procedură al Curții de Casație” (C. Hamangiu, R. Hutschneker, G. Iuliu, op. cit., p. VI, VIII). Și a continuat să îndeplinească acest rol până aproape de anii '50 ai sec. al XX-lea – vezi J. Vincent, S. Guinchard, *Procédure civile*, Ed. Dalloz, Paris, 1999, p. 1010; F. Kernaleguen, *Institutions judiciaires*, Ed. Litec, Paris, 1999, p. 160, nota nr. 29.

diu extrem, care are ca obiect menținerea autorității puterii legislative a statului³⁹.

În 1790, se înființează, în locul Consiliului părților⁴⁰, un Tribunal de Casație „unic și sedentar pe lângă Corpul legislativ”, care devine în 1804 și rămâne Curtea de Casație a Franței⁴¹.

Recursul în casație nu va fi reglementat în Codul de procedură civilă francez din 1806⁴², ci de regulamentul din 1738, de decretul din 1790 și de o serie de legi din 1826, 1837, 1859, 1862, 1883, 1947, 1952, 1956, 1967, 1972 etc.⁴³

Din 1979, reglementarea procedurii în recurs a fost introdusă în Codul de procedură civilă, în prezent recursul fiind reglementat atât de Codul de procedură cât și de Codul de organizare judiciară⁴⁴.

În ceea ce privește România, Regulamentele Organice (1831-1832) aveau în vedere ideea înființării în viitor a unei Înalte Curți, ce urma a fi „însărcinată ... cu cuviințe judecătorești”⁴⁵, idee care însă nu și-a găsit aplicare în fapt.

Tratatul de la Paris din 1856 și Convenția de la Paris din 1858⁴⁶ preconizează constituirea unei Curți de Casație comune pentru ambe-

³⁹ E. Garsonnet, Ch. Cézard-Bru, *op. cit.*, p. 601.

⁴⁰ C. Hamangiu, R. Hutschneker, G. Iuliu, *op. cit.*, p. V; C.E. Camuzet, *op. cit.*, p. XXI.

⁴¹ Boitard II, *op. cit.*, p. 126, V.G. Cădere, *op. cit.*, p. 115, Gh. Gheorghe, *op. cit.*, p. 155. A se vedea și I. Leș, Implicațiile teoretice și practice determinate de viitoarea organizare a instanței supreme, în Pandectele Române, Supliment 2004 (Culegere de studii – În onoare Ion Deleanu), p. 181.

⁴² Acesta prelua și adapta dispozițiile ordonanței din 1667 – V.G. Cădere, *op. cit.*, p. 42.

⁴³ E. Garsonnet, Ch. Cézard-Bru, *op. cit.*, p. 603, C. Hamangiu, R. Hutschneker, G. Iuliu, *op. cit.*, p. VIII, J. Vincent, S. Guinchard, *op. cit.*, p. 1010. A se vedea, pentru organizarea constituțională a Franței de la Revoluția din 1789 și până în anii '50, Gh. Gheorghe, *op. cit.*, p. 146-216.

⁴⁴ J. Vincent, S. Guinchard, *op. cit.*, p. 1010, 1040. Procedura recursului a mai cunoscut modificări în 1981, 1989 (*Idem*, 1041), în 1999 (D. nr. 99-131), 2004 (D. nr. 2004-836) și 2006.

⁴⁵ Gh. Gheorghe, *op. cit.*, p. 218, 233. A se vedea, pentru Regulamentele Organice, M. Guțan, Istoria (...), p. 162-173, iar pentru organizarea judecătorească, *idem*, p. 172.

⁴⁶ C. Hamangiu, R. Hutschneker, G. Iuliu, *op. cit.*, p. X, V.G. Cădere, *op. cit.*, p. 115. Convenția din 1858 înlocuia, ca act fundamental cu caracter constituțional, Regulamentele Organice – a se vedea și Vlad Georgescu, Istoria românilor, Ed. Humanitas, București, 1992, p. 160, 161.

le Principate române, cu sediul la Focșani. Evident, instituția judiciară menționată era preluată nemijlocit din dreptul francez⁴⁷, după cum a fost preluată, mai târziu, organizarea Curții și atribuțiile sale, inclusiv aceea de a judeca recursurile în casație.

În 1859 se redactează un proiect al legii Curții de Casație, care a intrat în vigoare la 1861, Curtea luând ființă în 15 martie 1862, în București⁴⁸. Legea Curții de Casație a fost modificată succesiv în 1864, 1905, 1910, 1912, 1920, 1925, 1932, 1939, 1945. Procedura recursului a fost reglementată în legile Curții de Casație și, pentru anumite materii, în legile de accelerare a judecăților, până în anul 1948, când a fost introdusă în Codul de procedură civilă⁴⁹.

În 1952, calea de atac a apelului a fost suprimată, recursul rămânând singura cale de atac ordinară⁵⁰.

Prin Legea nr. 56/1993, a fost reintrodus apelul, recursul fiind reglementat ca o a doua cale ordinară de atac.

Ulterior, prin Ordonanța nr. 138/2000, recursul a fost calificat legal ca fiind o cale extraordinară de atac.

Prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 58/2003⁵¹, s-a încercat o reformă de substanță în materie, prin revenirea la soluția

⁴⁷ Deși autori ai acelei perioade considerau că Divanurile Domnești medievale erau instituții similare sau identice Curților regale franceze și, ca atare, erau antecesorii Curții de Casație a României, o asemenea considerație nu a fost acceptată – *V.G. Cădere, op. cit.*, p. 115, *C. Hamangiu, R. Hutschneker, G. Iuliu, op. cit.*, p. X.

⁴⁸ *V.G. Cădere, op. cit.*, p. 116, *C. Hamangiu, R. Hutschneker, G. Iuliu, op. cit.*, p. XI.

⁴⁹ Au fost adoptate succesiv mai multe legi intitulate „de accelerarea judecăților” la 23 mai 1925, 10 iulie 1929, 23 iunie 1943 (Legea nr. 394). A se vedea și *G. Porumb*, Codul de procedură civilă comentat și adnotat, vol. II, Ed. Științifică, București, 1962, p. 16-18.

⁵⁰ D. nr. 132 din 19 iunie 1952.

⁵¹ Pentru analiza începutului de reformă care s-a încercat a fi implementată prin O.U.G. nr. 58/2003, a se vedea *I. Leș*, Implicațiile teoretice (...), p. 180-192; *I. Leș*, Noile modificări aduse Codului de procedură civilă prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 58/2003, *Dreptul* nr. 10/2003, p. 5-24; *V.-M. Ciobanu*, Un pas important pentru reforma justiției în România, în *Pandectele Române* nr. 4/2003, p. 195-207; *I. Leș, S. Spinei*, Noile modificări aduse Codului de procedură civilă în urma aprobării O.U.G. nr. 58/2003 prin Legea nr. 195/2004, în *C.J.* nr. 6/2004, p. 1-8; *B. Papandopol*, Aprecieri pe marginea modificărilor aduse Codului de procedură civilă prin Ordonanța de

antebelică, definitivă pentru recursul în casație, aceea ca recursul să fie dat în competența aproape exclusivă de soluționare a Curții Supreme de Justiție, (re)denumită Înalta Curte de Casație și Justiție în urma revizuirii Constituției în octombrie 2003.

Foarte repede, urmare adoptării Legii nr. 219/2005, s-a restabilit însă regula precedentă, potrivit căreia recursul se soluționează de instanța imediat superioară celei care a pronunțat hotărârea în apel [art. 299 alin. (2) C. proc. civ.]⁵².

urgență a Guvernului nr. 58/2003, Dreptul nr. 11/2003, p. 5-16; *V. Mitea*, Unele implicații ale O.U.G. nr. 58/2003 privind modificarea și completarea Codului de procedură civilă, ale Legii nr. 195/2004 pentru aprobarea O.U.G. nr. 58/2003, precum și ale O.U.G. nr. 65/2004 pentru modificarea Codului de procedură civilă, C.J. nr. 1/2005, p. 100-116.

⁵² Deja prin O.U.G. nr. 65 din 9 septembrie 2004 recursurile împotriva hotărârilor tribunalelor se readuseseră în competența curților de apel, arătându-se în preambul că s-a avut în vedere numărul mare de cauze care se judecă în recurs de Înalta Curte de Casație și faptul că liberul acces la justiție presupune și *apropierea cetățeanului de instanță*, cât și faptul că actuala încărcare în materie civilă a Înaltei Curți determină întârzieri în activitatea de judecată, de natură să aducă atingere dreptului la judecarea cauzelor într-un termen rezonabil și *dreptului la un proces echitabil*, considerații, în opinia noastră, discutabile. În sensul că prin adoptarea O.U.G. nr. 65/2004 și a Legii nr. 295/2004 intenția de reformă substanțială a eșuat prematur, *V. Mitea*, Unele implicații (...), C.J. nr. 1/2005, p. 106.